

Pontedera,
oktober 1986 –
Foto Renato
Gorgoni

Zoals gezegd verdween Cynkutis in 1982 naar Kansas om er te doceren. De reden voor zijn vertrek is niet bekend. In 1984 kwam hij terug naar Polen om het Laboratorium, dat zichzelf pas ontbonden had, over te nemen. Cynkutis had goede banden met de Poolse overheid. Het gebouw en de volledige infrastructuur van het Lab werden hem ter beschikking gesteld. Daarenboven kreeg hij nog vrij grote toelagen om het theater draaiende te houden, om het prestige weer op te vijzelen en om een Laboratorium-archief uit te bouwen. Geruchten doen de ronde (bevestigd werden ze nergens) dat Cynkutis uit de States werd teruggelokt om in een proces tegen Grotowski te getuigen. Over de aanklacht tegen Grotowski is voorts niets geweten. Alleszins kwam Cynkutis terug, nam het Lab over en doopte het om tot "Drugie Studio Wroclawski", de tweede Studio van Wroclaw.

Hoewel hij in dezelfde ruimtes werkte, met dezelfde werktechnieken en uitgang van dezelfde principes als Grotowski, toch distantieerde hij zich in het openbaar van elke band die met Grotowski gelegd werd. Vanuit zijn didactisch standpunt interpreteerde hij het begrip "ontmoeting" als een voortdurend ontplooiën van persoonlijkheden, van zichzelf, zelfs tot boven de voor de hand liggende mogelijkheden. Zijn stokpaardje was dat hij wou vliegen en het ook steeds opnieuw probeerde. Natuurlijk viel hij ook steeds weer op zijn gezicht.

In de praktijk was er ook geen enkele band meer met Grotowski, hoewel de studio aangezien werd als de erfgenaam van de meester. Behalve Cynkutis was er niemand van het oorspronkelijk Lab bij het nieuwe project betrokken. Het gezelschap werd internationaal samengesteld, met een meerderheid van Polen en Amerikanen. De paar voorstellingen die gedurende het tweeja-

rige bestaan werden opgezet, *Phaedra* en *Prometeusz*, waren niet erg succesrijk. Het pedagogische element waar Cynkutis zo van hield, was waarschijnlijk zeer boeiend tijdens het werkproces van de acteurs, doch het publiek bleek er minder van te genieten. Tijdens de eerste twee jaren werd gewerkt volgens twee methodes. Een groep acteurs, waarvan de meerderheid Polen waren, werkten aan een voorstelling volgens een nogal traditionele werkmethode, onder leiding van Cynkutis of een andere regisseur. Een tweede groep, die hoofdzakelijk bestond uit Amerikanen, werkte in workshopverband, zonder onmiddellijk een voorstelling in het vooruitzicht te hebben, om te experimenteren met het ontmoetingsbegrip. Persoonlijke problemen rond motivatie en werkmethode leidden tot de gedeeltelijke split van de groep. Er bleven niet veel Polen over. De Amerikanen namen de voorstellingen over en lieten hun experimenten in de steek, zogezegd voorlopig. Het resultaat was een nog minder aantrekkelijk samenspel, waarin publiek en acteurs voor elkaar zongen.

De sfeer was vrij duister en de motivatie ver te zoeken. Op basis van wat doorsijpelde uit het getto dat de Studio vormt, ontstaat een niet al te optimistisch beeld over de samenwerking en organisatie van het gezelschap.

Begin dit jaar kwam Zbiszek Cynkutis om in een auto-ongeval. Sindsdien lijkt de Drugie Studio meer op een losgeslagen schip of een op hol geslagen paard dan op een theater. Het team Amerikaanse acteurs, onder leiding van Kim Mancuso, leidt voorlopig nog steeds de Studio. Na een vrij succesrijke *Hamlet*, waarin het publiek op een speelse wijze in de voorstelling betrokken werd, zijn er plannen om tegen de zomermaanden *Waiting for Godot* te ensceneren. Het uitgangspunt is een samenspel van Amerikaanse en Poolse acteurs, elk in hun moedertaal.

Voor het volgende seizoen werd overeengekomen dat op de ingeslagen weg wordt doorgegaan. Maar dat zou wel eens kunnen veranderen. Cynkutis was officieel artistiek leider. Dat betekent: door de overheid geplaatst. Het is de overheid die hem nu moet vervangen. De administratief directeur, Tadeusz Nesterowicz, die met Grotowski's theater nooit iets te maken had, en ook laat bij de Studio betrokken werd, zou liever een meer commerciële richting inslaan en laat zijn wil voelen door tussen *Hamlet* en *Godot* een musical in te schakelen. De kans dat de overheid meer brood ziet in

deze nieuwe optiek dan in de workshoppende Amerikanen, is groot.

Een evaluatie is snel gemaakt. Wat van Grotowski in Polen overblijft, is, simpelweg samengevat, zeer weinig of, erger nog, niets. De Drugie Studio loochent elk contact met de meester, vooral wat zijn werktechniek betreft. Hoewel alle gebruikte theorie en training nog steeds rechtstreeks afkomstig zijn van Grotowski, blijkt iedereen alles zelf te hebben (her-)uitgevonden. De enige band met Grotowski die openlijk wordt toegevoegd, is het stilaan volledig uitgebouwde archief. Alle notities, publicaties, rekeningen en rekvisieten van het Laboratorium werden systematisch geklasseerd en achter slot opgeborgen. Een uiterst gemotiveerde, maar vooral bezitterige archivaris bewaart de sleutel en zit op de documenten als een kip op een ei. Met een fierheid die om afgunst vraagt, smeert ze haar broodjes met het beruchte mes uit *Apocalypsis*. Maar als je een film wilt bekijken, kan dat niet zonder officiële toestemming.

Om het geloof in de mythe-Grotowski naar de buitenwereld toe te bevestigen, werd onlangs een permanente tentoonstelling op touw gezet. Een beter bewijs van het feit dat Grotowski's Laboratorium en al wat er kwam bij kijken, voorbij is, is ondenkbaar. Op alle vragen die gesteld worden, komt er slechts één antwoord: het is geschiedenis, het is voorbij. De vernissage van de Laboratoriumexpositie was een pijnlijke bedoening. Er hing een begrafenissfeer. Het officiële afscheid van wat ooit een zeer levend theater was. Tussen foto's en rekvisieten van historische voorstellingen, hangen nu, mooi ingelijst achter glas, de posters. Het publiek schuifelt ongeïnteresseerd voorbij. Dit theater is dood, Grotowski is te ver weg...

Leen Thielemans

- (1) Grotowski (J.). *Towards a poor theatre*, programmaboek van *The Constant Prince*. Laboratorium, Wroclaw, 1965.
- (2) citaten van Grotowski – 15 oktober 1973 in Mennen (R.). *Grotowski's Paratheatrical Projects in The Drama Review*, New York, 1975.
- (3) Grotowski (J.), *Holiday in The Drama Review*, New York, juni 1973.
- (4) gesprek met Zbigniew Osinski op 2 april 1987.
- (5) Findlay (R.) & Filipowicz (H.), *Grotowski's Laboratory Theatre in The Drama Review*, november 1986. Osinski (Z.). *Grotowski and his Laboratory*. New York, PAJ, 1986.